

Dr hab. Aneta Sitek, prof. UŁ
Wydział Biologii i Ochrony Środowiska
Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska
Katedra Antropologii

Recenzja rozprawy doktorskiej lek. dent. Katarzyny Radwańskiej
pt. „**Antropometryczna ocena twarzy u chorych z jedno lub obustronnym rozszczepem
wargi i podniebienia po wdrożeniu wielospecjalistycznego leczenia**”

Rozszczepy wargi i podniebienia wywołują szereg zaburzeń morfologicznych i funkcjonalnych w obrębie twarzy i jamy ustnej upośledzając jednocześnie psychospołeczną adaptację osób z tymi wadami. Złożony charakter następstw rozszczepów wymaga zespołowego, wielospecjalistycznego leczenia chorych a proces ten rozpoczyna się już w pierwszych tygodniach ich życia i trwa aż do okresu dorosłości. Dla oceny wielkości zaburzeń rozwojowych oraz monitorowania przebiegu leczenia wad rozszczepowych wykorzystuje się często obiektywne i ilościowe badania antropometryczne. W Łodzi metody te od lat z sukcesami stosuje i popularyzuje dr hab. n. med. Bogusław Antoszewski, prof. UM – kierownik Kliniki Chirurgii Plastycznej, Rekonstrukcyjnej i Estetycznej UM. Nie dziwi zatem fakt, że praca doktorska dotycząca tego zagadnienia powstała pod opieką Pana Profesora w Ośrodku, który dzięki Jego inicjatywie i prężnej współpracy ze środowiskiem polskich i zagranicznych antropologów ma obecnie najdłuższą w naszym kraju tradycję stosowania tych metod i technik w medycynie.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska liczy 98 stron, z tego zwarty tekst pracy obejmuje 70 stron, zaś pozostałą część stanowią: bibliografia z imponującą liczbą 167 pozycji, streszczenie w języku polskim i angielskim oraz spis tabel i rycin.

Układ rozdziałów jest typowy dla dysertacji doktorskich. Część wstępną stanowi obszerne, logicznie uporządkowane opracowanie, na które składa się szereg podrozdziałów obrazujących złożoność problematyki dotyczącej rozszczepów wargi i podniebienia. Autorka opierając się na dogłębnym przeglądzie literatury przedmiotu klarownie przedstawiła aktualną wiedzę na temat epidemiologii i etiopatogenezy tych wad, ich klasyfikacji,

zaburzeń jakie wywołują oraz stosowanego leczenia i możliwości oceny jego postępów. Rozdział ten stanowi rzetelne wprowadzenie do podjętej tematyki badawczej.

Cel pracy został sformułowany w zwięzły i jasny sposób – jest nim „analiza zaburzeń rozwojowych w obrębie twarzy u chorych z jedno- lub obustronnym rozszczepem wargi i podniebienia”. Doktorantka przyjęła cztery szczegółowe cele pracy:

1. Określenie i porównanie przeciętnej wielkości cech i wskaźników kefalometrycznych oraz ocena ich zróżnicowania w zależności od płci i wieku pacjentów oraz typu wady rozszczepowej (rozszczep jednostronny vs obustronny wargi i podniebienia).
2. Określenie i porównanie przeciętnej wielkości wskaźników asymetrii i wertykalnych proporcji twarzy oraz ocena ich zróżnicowania w zależności od płci i wieku pacjentów oraz typu wady rozszczepowej (rozszczep jednostronny vs obustronny wargi i podniebienia).
3. Sprawdzenie wpływu interakcji między płcią i wiekiem pacjentów oraz typem wady rozszczepowej na wielkość cech i wskaźników kefalometrycznych oraz wskaźników asymetrii i wertykalnych proporcji twarzy.
4. Sprawdzenie korelacji między stroną występowania wady (rozszczep obustronny, prawostronny, lewostronny) a wielkością i kierunkiem asymetrii żuchwy i otworów nosowych.

W kolejnym rozdziale pracy Pani Katarzyna Radwańska bardzo dokładnie scharakteryzowała zebrany materiał, metody badań antropometrycznych oraz metody analiz statystycznych. Próba badawcza nie jest wprawdzie zbyt liczna (66 osób) i dodatkowo mocno zróżnicowana ze względu na wiek (6-36 lat), jednak na tego typu ograniczenia napotykają wszyscy badacze wad rzadkich, zwłaszcza jeśli nie mogą sobie pozwolić na wieloletnie gromadzenie danych. Pragnę podkreślić szeroką paletę zastosowanych metod statystycznych oraz ich prawidłowy dobór ze względu na charakter danych i założone cele pracy, jak również wspomniane ograniczenia dotyczące liczebności materiału,. Cennym elementem pracy jest niewątpliwie ocena interakcji między zmiennymi niezależnymi (płcią i wiekiem pacjenta oraz typem wady rozszczepowej) w kontekście wyjaśnienia zmienności analizowanych cech i wskaźników antropometrycznych.

Wyniki dysertacji zostały przejrzysto zaprezentowane w dziewięciu logicznie następujących po sobie podrozdziałach i starannie udokumentowane z pomocą tabel i rycin.

W tej części pracy Autorka przedstawiła struktury i proporcje twarzy dotknięte najsilniejszymi zaburzeniami oddzielnie dla rozszczepów jedno- i obustronnych wargi, wyrostka zębodołowego i podniebienia, zidentyfikowała czynniki wpływające na wielkość zaburzeń poszczególnych struktur i proporcji twarzy, wskazała okolice charakteryzujące się największą asymetrią w wadzie jedno- i obustronnej oraz czynniki, które modyfikują wielkość tej asymetrii. Autorka oceniła również związek między stroną wystąpienia wady a kierunkiem asymetrii twarzy u pacjentów z rozszczepami. W tym miejscu chciałabym pochwalić Doktorantkę za bardzo szczegółowy i precyzyjny opis uzyskanych wyników oraz konsekwentne stosowanie odniesień do materiału tabelarycznego i ilustracyjnego. W efekcie lektura tego rozdziału jest łatwa i przyjemna dla czytelnika.

Dyskusję wyników Autorka przeprowadziła rzeczowo i dojrzałe. Odniosła się w tym rozdziale zarówno do samej idei stosowania antropometrii w medycynie, jaki i do poszczególnych wątków tematycznych podjętych w empirycznej części swojej dysertacji doktorskiej. Rozdział ten wskazuje na dobre rozeznanie Doktorantki w aktualnej literaturze przedmiotu i łatwość dokonywania przez Nią zarówno analizy, jaki i syntezy wiedzy płynącej z wielu źródeł. Lek. dent. K. Radwańska wykazała się również umiejętnością krytycznej oceny wyników własnych oraz innych autorów.

Wnioski wynikające z przeprowadzonych badań zostały sformułowane poprawnie i wskazują na realizację założonego celu pracy.

Autorka stwierdziła, że:

1. Rozszczepy wargi, wyrostka zębodołowego i podniebienia powodują zaburzenia rozwojowe w obrębie środkowego odcinka twarzy.
2. U pacjentów z jedno- i obustronnym rozszczepem wargi i podniebienia najsilniejsze zaburzenia polegają na poszerzeniu nosa (al-al) i niedorozwoju jarzmowej szerokości twarzy (zy-zy).
3. Szerokość nosa jest silniej powiększona w przypadku wady obustronnej niż jednostronnej, a efekt ten nie zależy od płci i wieku pacjentów.
4. Niedorozwój jarzmowej szerokości twarzy nasila się wraz z wiekiem pacjentów, niezależnie od ich płci i typu rozszczepu.
5. Nieharmonijny rozwój poszczególnych struktur twarzy, związany z obecnością rozszczepu wargi i podniebienia, powoduje zaburzenie proporcji, przejawiające się przede wszystkim zwiększeniem wskaźnika morfologicznego twarzy (n-gn/zy-zy).

6. Proporcja nosa (al-al/n-sn) jest silniej powiększona u osób z wadą obustronną niż jednostronną.
7. Rozszczep obustronny w stosunku do jednostronnego nie zmienia wertykalnych proporcji twarzy u pacjentów.
8. U osób z rozszczepem jedno- i obustronnym wargi i podniebienia występuje asymetria szerokości i długości otworów nosowych. Kierunek tej asymetrii nie ma związku z lokalizacją i typem wady (wada obustronna, prawostronna, lewostronna).
9. Asymetria szerokości otworów nosowych zmniejsza się wraz z wiekiem pacjentów, niezależnie od typu rozszczepu.
10. Rozszczep wargi i podniebienia (jedno- i obustronny) nie nasila asymetrii długości trzonu żuchwy. Kierunek asymetrii tej cechy zależy jednak od strony wystąpienia rozszczepu – w rozszczepach jednostronnych trzon żuchwy zazwyczaj ma nieco większą długość po zdrowej stronie twarzy.

Wiele z przytoczonych powyżej wniosków ma potencjał praktycznego wykorzystania podczas planowania leczenia osób z rozszczepami wargi i podniebienia.

Praca napisana jest poprawnym, ładnym językiem. Została przygotowana bardzo starannie i od strony formalnej nie budzi żadnych zastrzeżeń. Jednocześnie stanowi ona oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego. Autorka wykazała się rzetelną wiedzą teoretyczną i znajomością literatury z zakresu podjętej tematyki, a także umiejętnością prowadzenia pracy badawczej oraz formułowania i falsyfikacji hipotez badawczych.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789 z późniejszymi zmianami), zatem wnoszę do Wysokiej Rady Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek. dent. Katarzyny Radwańskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łódź, 13 kwietnia 2021 r.